

Q. D. B. V.

De

POTESTATE
IMPERANTIUM

ad actûs suâ naturâ illicitos
se non extendente,

disquirere constituit,

LOCUM

Ab Ampliff. PHILOSOPHORUM ORDINE,

benevolo atqve unanimi suffragio sibi collatum,

vindicaturus

M. NATHANAEL *Falsch* /

Gedanensis,

RESPONDENTE

ALEXANDRO FRIDER. BOHLEMANN,

Oldenburgo-Frisio,

IN AUDITORIO MAJORI,

d. XX. April. St. V. A. O. R. M. D C. XXCIIX.

Horis matutinis.



WITTEBERGÆ,

Prælo MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

31.

a. XXXII. 13.

Coll. diss. A
32, 13

PROTESTANTEN

IMPERIAL

ad hunc

...

...

...

...



...

...

...

...

...

...

...

...

...

...



Q. D. B. V.

§. I.

Non diuturna nimis annorum
elapsa series est, quando periculi nō mi-
nus quam difficultatis plenæ Quæstio-
nes de Principum Majestate enatæ, homi-
num plurium ingenia in quæ nescio præci-
pitia sententiarum mirum in modum per-
trahere cœperunt, quæ tandem eò usque
insaniæ progressa sunt, ut de Regum atque Principum Capitibus
Comitia instituerentur, ab omni, si fieri posset, potestatis culmi-
ne summos Imperantes deturbatura. Quod institutum ut maxi-
mè tale esset, à quo ipsi Naturæ ac rectæ rationi bellum indici vide-
batur, quodque in extremam tandem Societatum humanarum
perniciem indubitato desinere poterat, inventi tamen sunt Viri cæ-
tera docti & celebres, qui propalatis hinc inde scriptis, seditioni
fœnum atque cannabem supposituris, clasicum canere in re pes-
sima, populumque jam tum furibundum, atque in Principum ne-
cem inhiantem armare impudentissimè, nulli dubitarunt. In quo-
rum censum si Marium Salamonium, (a) Virum, Tiraquello Ju-
dice *planè juris & humanitatis doctissimum*, eoque priorem Mar-
silius de Menandrino, Patavinum, (b) referre non de-
beo, ex subsequenti tamen serie non possum non compellare
Georg. Buchananum, Scotum, sui Seculi Poëtam facilè Princi-
pem (c) personatum Steph. Jun. Brutum (d) (quem Phil. Mor-
naum

A 2

(a) in *L. de Principatu.* (b) in *defensore Pacis.* (c) in
Dialogo de Jure Regni Scotie. (d) in *Vindic. contra Tyr-
rannos.*

nam Plesiacum esse autumat Grotius, (e) H. Langettum ve-
 rò Bœclerus (f)) Johannem Boucherium (g) Franc. Hoto-
 mannum, (h) Phil. Hœnonium, (i) Gvilh. Rossæum s. Wilh.
 Giffordum; (l) & quos primò omnium referre debuissim, Joh.
 Althusium, Reip. Embdensis Syndicum, Artis seditiosæ Methodi-
 stam, (m) & Joh. Miltonum, (o) Parricidii Anglicani in Regem
 commissi adversò Salmasiũ defensorẽ; Addo & Lamb. Danaũ (p)
 atqve Dav. Pareum. (q) (cujus Comm. in Epist. ad Rom. jussu Ja-
 cobi VI. Oxoniæ per carnificem tanquam seditiosis veneno infe-
 ctus publicè cineribus datus est) Conf. Conringius, (r) & Ex-
 cell. DN. RÖHRENSÉE, Præceptor noster & Patronus observan-
 tissimè colendus. (s)

§. 2. Imò verò si standum est hujus Sectæ placitis, jam
 tum à populo venisse summam rerum; ad eundem, si fato deficiat
 Princeps, redire, & si is forsitan malè imperet, à populo posse coër-
 ceri, puniri, atqve exui imperio; existimare debemus; Quo ad-
 misso actum est de Imperio omni Politico, quo cum necessariò
 conjuncta esse debet obligatio non resistendi, nisi precarium illud
 efficere atqve elusorium volueris. Neqve amplius inviolabile est
 summum istud regendi subditos fastigium, quod verò omnes in
 Orbe gentes, barbaræ etiam, sanctum esse voluerunt, eum quo ex-
 periri nemo in judicio unquam ausus fuerit: Nihilqve est, quod
 sibi persvaderi à sapientissimo Rege, Alphonso, patiantur Princi-
 pes: *Regum animas non privatorum libidini subjēctas sed sub Dei*
curâ & tutelâ sacras latasque agere. Conf. qui prolixè Mo-
 narchomachorum studiis obviam iverunt, præter celeb. Salma-
 sium, Barclajus, (t) Albericus Gentilis, (u) Arnisæus, (x) Bœ-
 cle-

(e) in Apol. contra Rivetum. (f) ad Grot. L. 1. c.
 4. §. 6. (g) de justâ Henrici III. Abdicat. è Regno Fran-
 corum. (h) in Francò-Galliâ & L. de Jure Regni Gallici-
 (i) in Disputt. Polit. (l) L. de Vindict. Reip. Christ. adv. Reges
 impios & heret. (m) in Politicâ Methodicè digestâ. &c. (o) de-
 fens. pro Pop. Angl. (p) in Polit. Christ. (q) Comm. in C. 13.
 ad Rom. Dub. 4. prop. 3. & 4. (r) de Summ. Potest. subjecto §. 2.
 & 3. (s) in Disp. de Sanctit. Princip. §. 6. (t) Tr. de Regno &
 Regali potest. (u) de vi in Principem semper injustâ. (x) de
 Jur. Maj. L. 1. c. 3.

clerus, (y) Magnif. Dn. Zieglerus, (z) Grasyvinckel, (a) Grotius ipse (b) atque alii complures.

§. 3. Sed quemadmodum ad orcum meritò relegata cordationibus turbulenta opinio est; ita vellem omninò, non tantoperè blandirentur aliis Soliis Regiis atque Principum Majestati, ut profiteri non dubitent, à nemine coerceri posse Imperantium quodcunque enormiter agendi studium; quin his tandem modò non omne, quod libitum, licitum etiam concessumque esse. Viderunt illam Seculi non unius labem Viri ingenui, & qui Principum saluti solidius supponere fundamentum satagebant. Neque ego tacere possum, quod mirari subeat, Trajanum etiam Boccalinum voluisse, ut *Casus Conscientie Principibus formentur ex historiâ recentiori inpr. eruti, quo discant ipsi, rectè agere, Sibiq; persuadeant, infernum tam Viris Principibus, quam rusticis paratum, noctes atque dies patere.* (c) Cum quo planè consentientem deprehendo celeb. Forstnerum, qui Libros informatorios Conscientiæ, quos hætenus pietas Virorum insignium exhibuit, rem profectò sanctissimam esse dicit, sed quæ hoc habeat imperfectionis, quod privatorum ferè Conscientiam attingit, Regum transmittit. Opera pretium esset, inquit, docere magnos homines, Divinas Leges etiam ipsis latas, & inferorum sedes non plebeja tantùm scelera, sed Regum etiam ambitionem & avaritiam expectare. - - - Nimirum pro ciconiâ pietatis, & hyppopotamo, Justitiæ typo, quæ duo Egyptiorum Regum sceptrâ insigniebant, vulpes & leo, fraus, & vis, sceptrâ ferè regere solent. Ut non insubtiliter Satyricus Leges olim sanctissimè habitas, honestè vivere, alterum non ledere, suum cuiq; tribuere, non minus quàm Legem Æliam, Sententiam & Juniam Norbanam prorsus hominum moribus sublatas esse dicat; mireturq; eas non insertas esse Legum abrogatarum libris. Nec minus argutè alius, qui sapientum de honesto & turpi, de Virtutibus & vitiis sententias similes esse dicit vetusti operis numismatis, quæ quamvis magni æstimentur, non tamen contractuum

A 3

(y) ad Grot. p. 225. sqq. (z) de Regic. Angl. it. ad Grot. p. 129. (a) in stricturis ad Censur. Felden. (b) de J. B. & P. L. l. 1. §. 3. sqq. (c) in Lap. Lyd. Relat. 24.

humanorum instrumento funguntur. Enimverò tantum abest, ut Conscientiam informare Principum, & ad honesti atque justitiam rationes ducere instituerint complures, ut, quando de Principum Potestate disquirendum erat, limites illi omnes & repagula Officiorum boni Principis solvere conati modis quibuscunque fuerint.

§. 4. Cui rei binos suppositos fuisse cuniculos existimare debeo, quorum alterum, eundemque periculosissimum instituit Malmesburiensis Philosophus, Thomas Hobbes; ille in eo totus, ut quodam Juris atque æquitatis involucro venenum teget, eamque Principibus impertiretur Potestatem, quæ omnes honestatis Leges reverè transgrediens, justitiam tamen observationem exactissimam mentitur. At alterum suum fecerunt, qui Florentini Doctoris vestigia prementes, ex quadam Prudentiæ Lege fores omnes Libidini Imperantium laxare, illisque omnem flagitiorum licentiam impertiri non uno opere studuerunt. Ex quibus vix ullus existit, qui pessimam causam ornare magis voluit potuitque, quam Gabr. Naudæus, Philologus, judice Lansio, (e) undique eruditissimus, sed non æque pius atque prudens Philosophus: Conf. Scriptum, (cuius duodecim tantum volumina primum impressa sunt, quodque inter rarissima habitum est, donec in Belgio, deinceps in Germania, sed cum Comm. Gall. cujusdam Ludov. du May. ederetur) cujus inscriptio ex Versione Christiani Rysselii, ita habet: *Politisches Bedencken über die Staatsstreich*; ubi rectè æstimat celeb. Dominus L. Otto Menckenius: (f) *Scriptum hoc esse nulli ejusdem argumenti secundum, si Pietatem aqve redoleret ac ingenium.* &c. Neque tamen à Naudæo hic separandus est, quem ipse tantoperè extollit, seq; non parum de illo mutuatum esse fatetur, Federicus Bonaventura, nobilis Urbinas; (g) nec non Cardanus, homo melancholici, sed perspicacis & quodammodo divinatorii Judicii. (h) Quibus nescio an Justum Lipsium adjungam, modestiorem quidem in incruentanda sententia, non tamen excusandum penitus; (i) quod bene

(d) *ad Ann. Taciti 3, 26, 3.* (e) *Orat. pro Gall.* (f) *in Progr. ad Orat. Prof. Moral. auspicatoriam invitante, Ao. 1669.* (g) *Conf. Naud. in Bibliogr. Polit. p. m. 49.* (h) *in Proxenetâ, & de Utilitate ex adversis capiendâ.* (i) *Conf. Lips. Pol. L. 4. c. 13. & 14.*

benè attendit, Virumque castigavit egregiè insignis Boeclerus.
(1) Atqui verò hi ipsi sunt, cum quibus impræsentiarum ferram
disceptandi reciprocare institutum est, atque ostendendum adeo,
quod Potestas Principis (h. e. facultas moralis ejusdem ad aliquid
agendum in Republ.) non ad actus illicitos, eosque suâ Naturâ ta-
les, (h. e. qui sui prohibitionem haud ex hominum arbitrio, sed
ex immutabili divinoque Naturæ inpr. Lege mutantur) exten-
di possit.

§. 5. In quo opere cum prima nostra de Hobbesii placi-
pis cura esse debeat, ipse advocandus erit in medium, ne causâ
cadere à nobis non auditus, videatur. Atque ille quidem (li-
ceat enim mihi sententiam Viri è suis fundamentis eruere) ho-
mines primò in statu Naturæ considerat, deinde in Regimine Po-
litico constitutos. Quod ad Naturæ statum, homines attendi
vult, non aliter, tanquam si essent jamjam subitò è terrâ fungorum
more exorti & adulti, sine omni unius ad alterum obligatione.
Cumque in hac conditione positi obligentur omnes ad sui conservatio-
nem; (n) & verò frustrâ Jus ad finem habeat, cui Jus ad media
necessaria denegatur. (o) hinc factum esse, quod Natura homi-
nibus illis singulis Jus dederit in omnia, quò unicuique liceat posi-
sistere, uti, frui omnibus, quæ volebat & poterat. (p) Ubi verò,
quando impossibile est, omnes eadem re ex voto frui, & tamen
multi eandem rem simul appetunt; (q) inde omnibus inesse in sta-
tu Naturæ Voluntatem ledendi, ferocibus quidem ex inani virium
æstimatione, modestis verò ex necessitate res suas & libertatem
contra hos defendendi. (r) Quo supposito conditionem hominum
extra Societatem Civilem aliam non esse putat, quam bellum o-
mnium contra omnes, atque in illo bello Jus esse omnibus in omnia:
(s) Quorsum & homo in illo statu non obligetur nisi ad sui con-
servationem; in qua parte si officia sua ergà ceteros homines ad
conservationem propriam necessaria non viderit, omnimodâ Legum
Naturalium violatione teneatur. (t) Neque enim existiman-
dum

(1) Dissert. de Polit. Lipsii c. 5. (n) ibid. c.
1. §. 7. (o) ib. §. 8. (p) in Pref. ad Lect. & c. §. 12.
1. §. 7. (q) c. 2. §. 6. (r) c. 1. §. 4. (s) Pref. ad Lect. & c. 1.
(t) in Not. ad C. 2. §. 1.

dum esse, Legem Naturæ aliud quid, quàm dictamen recte-
 rationis esse, circa ea, quæ agenda vel omittenda sunt ad vi-
 tæ membrorumq; conservationem, quantum fieri potest, diu-
 turnam. (u) Cum verò sempiternum bellum parùm idonea res
 sit ad conservationem vel humani generis, vel unius cujusq;
 hominis, hinc naturali necessitate, quæ unusquisq; sibi bo-
 num appetit, è tali statu exeundum, & quærendos esse so-
 cios. (x) Hanc ergò Regulam: Quærenda est Pax, ubi habe-
 ri potest; ubi non potest, quærenda sunt belli auxilia; pri-
 mum rectæ rationis dictamen esse, (y) à quo deinde aliæ
 derivantur. Cum verò nemo obligatus sit ad Leges illas
 Naturæ, nisi & ab aliis, cum quibus vivit, exerceantur;
 (z) Hinc tandem ex mutuo metu in societatem civilem ho-
 mines coire, in certa quædam pacta consentire, & ut pœna
 metu, ne iterum dissentire velint, prohibeantur, unius se
 hominis vel Concilii Voluntati subicere debuisse. (a) Quod
 quando fit, transferre illum, qui subicit voluntatem suam
 alterius voluntati, in illum alterum Jus virium & facul-
 tatum suarum; ut, cum ceteri idem fecerint, habeat is, cui
 submittitur, tantas vires, ut terrore earum, singulorum Vo-
 luntates ad unitatem & concordiam possit conformare.
 Unione autem sic factâ appellari Civitatem, quæ sit Perso-
 na una, cujus voluntas ex pactis plurium hominum pro Vo-
 luntate habenda est ipsorum omnium. (b) In quâ Civita-
 te Homo ille, vel Concilium illud, cujus Voluntati singuli
 Voluntatem suam subjecerunt, SUMMAM POTESTATEM
 sive SUMMUM IMPERIUM sive DOMINIUM dicitur. (c) Esse autem
 Summum Imperium, quo majus ab homine jure conferri non potest,
 sive quo majus nemo mortalium habere potest in seipsum. Impe-
 rium autem, quo majus ab hominibus in hominem, transferri non
 potest, vocari ABSOLUTUM. (d) Hoc igitur Imperium posse

(u) c. 2. §. 1. (x) c. 1. §. 12. (y) c. 2. §. 2. (z) c. 5.
 §. 2. & c. 3. §. 27. (a) c. 5. §. 4, 6, 7. (b) c. 5. §. 8, 9. (c) c.
 §. 11. (d) c. 6. §. 13.

omnia impunè facere. (e) Ejus esse, communes omnibus exhibere Regulas seu mensuras, & publicè eas declarare, quibus unusquisque sciat, quid suum, quid alienum, quid justum, quid injustum, quid honestum, quid inhonestum, quid bonum, quid malum appellandum sit. Regulas autem seu mensuras illas vocari solere Leges Civiles seu Leges Civitatis. (f) Ideoque quod Legislatores præcipit, id pro bono, quod vetuerit, id pro malo habendum esse. Legislatorem autem semper eum esse, cujus est in Civitate Imperium Summum, h. e. in Monarchiâ Monarcham. Quoniam autem Regum sit discernere inter bonum & malum, iniqvas esse illas, quæquædam quotidianas voces: Regem esse, qui rectè facit, & Regibus non esse obtemperandum, nisi justa præceperint, & alias similes. Ante Imperia justum & injustum non existere, ut, quorum natura ad mandatum sit relativa, actioq; omnis suâ naturâ adiaphora. Quod justa vel injusta sit, à Jure Imperantis provenire. Reges igitur legitimos, quæ imperant, justa facere imperando, quæ vetant, vetando injusta. (g) Neque jam ab habente summam Potestatem ulli fieri posse injuriam. (h) Neque Naturali, sed Civili Legge determinari, quid in Cive furtum, quid homicidium, quid adulterium: (i) Quin & illa Præcepta: Honorem Parentibus, Legibus definitum non denegabis; Hominem, quem vetant Leges occidere, non occides: Legibus vetitum concubitum fugies; Rem alienam Domino invito non auferes; Leges & Judicia falso testimonio non frustrabere, esse Leges Civiles. (l) In quas vero quia soli Summæ Potestati Jus concessum est, Doctrinam seditiosam esse, si quis dicat, Bonarum & Maliarum actionum Judicem esse Civem privatum quemlibet. Pariter, Doctrinam esse, quæ Obœdientiæ Civili repugnat, quod, quicquid faciat Cive quicunque contra Conscientiam suam, Peccatum sit: (m) Imò vero si jubeamur à Principe nostro legitimo, dicere, quod non credamus in Christum, obediendum illi esse, eò quod vox hominis res externa sit, neque significare obœdientiæ præferentis possit, magis, quàm alius quicunque gestus corporeus. (n).

B

§. 6. Hæc

(e) ibid. (f) ib. §. 9. (g) c. 12. §. 1. (h) Leviath. c. 18. (i) de Cive c. 6. §. 16. (l) c. 14. §. 9. (m) Leviath. c. 29. & de Cive c. 12. ff. 2. (n) Leviath. c. 42.

§. 6. Hæc tandem est illa Hobbesii Philosophia, de quâ scil. gloriari ipse poterat: *Physica res novitia est. Sed Philosophia Civilis multò adhuc magis, ut quæ antiquior non sit Libro, quem de Cive ipse scripsi.* (o) Hæc est, verbis ipsius autoris utor, generatio magni istius Leviathan, vel, (reverentiùs loquendo,) mortalitatis istius Dei, &c. (p) Ego verò adeò hæc absurda æstimo, ut hominem insanienti suæ sapientiæ relinquendum cum Conringio, (q) arbitrarer; à quo certum est, ipsi Deo & Scripturis injuriam fieri; judice Bœclero (r) nisi impudens illa licentiosissimæ Potestatis Imperatricis assertio pro instituti ratione confundenda ac eliminanda esset. Ubi tamen non id omne movebo, quod prolixè hæctenus, cum omnia indivulso nexu ab ipso fundamento usque pendeant, pertexere omninò debui; quis enim hoc Augiæ stabulum expurgandum penitus sibi sumat? Levi digito unum alterumve tangam, ex iis quæ radicis ad instar sese habent, quantum ad asserendam illam Principum illimitatam Potestatem; hanc deinde, quò usque se extendat, cum Hobbesii repulsione studiosius excussurus.

§. 7. Valeat verò irrationalis ille Naturalis status, qualis non homine dignus est, sed belluis aptior, quarum Natura rationem & orationem ignorat; arbitrio Bœclero; (s) qui ad statum civilem eam habet proportionem, quam cupiditas ad rationem, vel bellua ad hominem; quod ipsi ejus fabricatori nullo negotio credimus. (t) Imò verò Originem humani generis, quam homines & Christiani novimus, impugnas Hobbesi, si mortales unquam in ejusmodi vixisse Naturali h. e. hostili conditione tibi imaginaris. Anne Deum (extra quem nullus certè Deucalion exurgere fecit homines jactis lapidibus, quos fortè, quamprimum nascuntur, projiciat alter in alterius caput, ut bellum fiat, & ad certamen se conferant universi) non voluisse credis, ut ad Normam Metamq; suæ Sapientiæ, suæq; Bonitatis homo condere-tur? quod si est, (esse autem secus non potest, eò quod, quicumq; tandem ratione imbutus est, ad aliquam metam agit, quando a-

(o) Epist. Dedic. Elem. Philos. de Corpore. (p) Lev. c. 17.
 (q) t. ult. de Civili Prudent. inf. (r) in Proleg Grot. p. 52. (s) in Grot. proleg. p. 50. (t) Hobb. c. 7. de Cive §. 19.

git; Deus autem ad perfectissimam & sibi maximè propriam; quis credat, hominem bello natum? quis non magis vi Divinae bonitatis ad felicitatem in statu tranquillo obtinendam, qualis intra Societatem est? Ad quam verò Societatem si appetitus naturalis (qui procreationi sobolis intendit, quæ absque sociâ fieri non potest; quod nescio annon ipse tandem Hobbes agnoscere cogatur (u)) si benigna Mater Natura, (suppeditando omnia ad colendam Societatem adminicula) si denique indigentia humana, (quâ non Viri, sed infantes nascimur, ut vel ab incunabulis discamus citra mutua auxilia neminem in spem nanciscendi beatitudinem posse induci) nos invitat, ecquis bellum homini Naturale, ingenitumque erga alterum odium nocendique libidinem, magis quam socialem Vitam dixerit. Hanc statue, & verò Jus in omnia competere à Naturâ unicuique non poterit, nisi hoc asserto omnis Socialitatis, & Civitatis adeò, Jura eversum ire desideras. Id equidem largior, Jus Naturæ ita esse comparatum, ut commodum humani generis promoveat, quo ipso Juri etiam Civili occasionem dedit, ut tamen idem illud exigat, alienis imminere commoditatibus, quò nos saltem vivamus rerum omnium abundantiam affluentes, nunquam concedendum est. Sanè si Jus omne Naturale utilitate sola, eaque propriâ metiri fas est, nec quicquam præter commoda nostra volunt Naturæ Leges, is negliget omnes & perumpet, qui sibi quamcunque rem fructuosam fore putaverit. Quæ enim propter utilitatem solam constituuntur, utilitate aliâ convelluntur. Sic tandem licebit nescio quod delictorum genus erga ipsos quandoque parentes exercere; justè damnatus ad mortem se jure defendet cum offensione Judicis, aut ministrorum Justitiæ; item ex ergastulo si qui aufugerint, aut Dominum suum interfecerint, jure & justè facient; & qui ad vitam suam conservandam alteri innocenti mortem infert, nullius criminis reus erit; imò tandem licebit ipsius Dei interturbare cultum; verbo: jurare in Virtutum optimarum detestationem. Quare distinguenda h. l. sunt prima Naturæ, (ut loquebantur Stoici,) quæ simul ac natum est, appetit animal ad sui conservationem, & fugit ea etiam, quæ interitum afferunt, ab

B 2

ipsâ

(u) de Cive c. 1. §. 2. in annot.

ipsâ Lege Naturali, quâ præcipiuntur honesta, turpia verò & injusta prohibeatur; atque hoc modo demum rectè habebit utilitatis illud omnibus innatum studium. Neque jam erit, quod omnes homines hostes tibi fingas, pro suâ utilitate tantùm, cum aliorum perditione excubias acturos; unde metus tandem in Societatis consensionem adigere imbecilles potuerit, ut Leges Naturæ ad propriam conservationem pertinentes h. m. tutius observare liceat. Etenim semina illa amoris, æqui item atque boni, quæ conata omnibus esse fateri cordatioribus quibuscunqve necessum est, tale quid præsumere de aliorum malo nocendi studio vix ac ne vix quidem permittunt; maximè, si nihil adhuc egerunt unquam, unde illorum in nostram læsionem proclivis animus deprehendi possit; quo de differentem vide Magnif. Dn. ZIEGLERUM (x) & Scharrockium. (y) Ego verò non defuturos unquam autumaverim, qui eâ laude digni sint, quam Tacitus illis Germaniæ populis tribuit, qui Chauci ab eo appellantur. *Populus inter Germanos nobilissimus, inquit, quique magnitudinem suam malit justitiâ tueri, sine cupiditate, sine impotentiâ. Quieti, secretiqve nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur, idque præcipuum virtutis ac virium argumentum est, quod ut superiores agant, non per injuriam assequuntur.* (z)

§. 9. Ecquid ergò tandem est, quod, ut monstruosum etiam illum Civilem statum, qui Naturalem subsequitur, credamus, nos possit inducere? Equidem Hobbes primus non est, qui metui hominum segregum adscribere originem Societatum instituit. Nam, ut alios libenter taceam, H. Grotius, sui quamvis oblitus, *notandum esse monet, primò homines non Dei præcepto, sed spontè adductos, experimento infirmitatis familiarum segregum adversus violentiam, in societatem Civilem coisse, unde ortum habet potestas Civilis &c.* (a) cui pollicem in hoc asserto premere videtur, quamvis aliàs parum hic sibi ipsi constans, Boxhornius; (b) nec in

(x) in Not. ad Grot. p. 213. (y) de Off. c. 3. n. 12. p. 101.
 (z) Tacit. de Mor. Germ. c. 35. p. m. 669. (a) de J. B. & P. L. l. 1. c. 4. §. 7. (b) in Not. ad §. 1. c. 2. L. 1. Instit. Polit.

diversa ab it Johanne Mariana. (c) Sed ut, quod res est, fatear, videntur hæc, quæ de metu tali afferuntur, ex illo esse causarum genere, quod Occasionis nomine aliquando venire solet, & ad agendum animum impellit. quidem, cæterum ab Efficiente diversissimam naturam habet. Imò tantum abest, ut vel imbecillitas familiarum metusque in vitam solitaria, vel utilitatis etiam cupido, (quam jungit Boxhornius) Imperiorum causæ sint, ut ne quidem Civitatis originem dedisse pro certo habendum sit, quam à Naturâ, hujusque Autore Deo, qui media socialis vitæ suppeditando finem, etiam quoad perfectissimam Societatem, voluisse debuit, deduci omnino censendum est. Sed Hobbes tamen, cui non raro alias Civitatis & Imperiorum originem confundere satis absurdè placuit, proximior adhuc aliquem, sed qui à metu proficiscatur, stabiliendi Imperii modum asserit. Ubi quidem in eo cum pluribus consentit, quod Principem aut Concilium, quod appellat, à populo accipere Majestatem arbitratur, in declaratione tamen fundamenti in tantum suus est, ut ad Pactorum virtutem confugiat, quibus conferatur Imperium; (quamvis mox iterum sui oblitus videri possit (d)) Sed, quemadmodum cum præsentissimo Imperii periculo Autor Imperii populus constituitur, aptissima seditio, (quam tantopere cavisse Hobbius ubique videri vult) sententiâ, quæ Majestatem, quoties plebi displicuit, ex facili evertat: ita cum illud singulorum Pactum parum testatæ veritatis sit, & illa voluntatis submissio, (præterquam quod juxta fictionem Hobbiij servitutem præfert rigidissimam, in quam consentire primos Civitatum Conditores voluisse nunquam statuendum videtur,) apud rerum etiam Scriptores, qui initia Civitatum tradunt, nullibi memoretur, vix est, ut Imperii fundamentum tuto hic queri posse arbitremur. Id non negaverim, intercedere nonnunquam pacta, secundum quæ Subditus jurat fidelitatem; sed hæc & Imperium & Obsequium Subditorum non præcisè efficiunt. Non est aliquis Princeps, quia pacto se ei submiserunt alii, sed quia à Deo Principatum habet, ideò alter subditi detrectare partes absque injuriâ in Supremum Imperantem redundaturâ, non potest. Nec est aliquis vicissim Subditus, quia jurat, sed quia subditus est, jurat.

(c) *L. i. c. i. Inst. Reg.* (d) *Lev. c. 18.*

rat. Modus conferendi Imperii, & constituendi Subditum cum Causâ Imperii & Obligationis minimè confundi debet.

§. 9. Sed admittamus etiam tandem aliquod Civile Pactum, id nunquam Hobbio concesserim, quod hujus pacti tanta esse vis possit, quæ omnem Subditorum voluntatem ita uni adscribat, ut agendi libertas omnis in Actibus Deo & Naturæ Legi debitis populo eripiatur, Summæque Potestati non Summum modò, sed Absolutum (quæ duo perperam confundit Hobbesius) præcipiendi jubendique, quicquid voluerit, Imperium, idque nullâ unquam injustitiæ notâ reprehensibile, adscribat. Sed verò hîc, quia res propriè nostrum institutum tangit, altiùs quodammodò Potestatis Principum fundamenta nobis rimanda atque examinanda sunt. Superioris autem Jussa aliàs ad facultatem Legislativam referunt Politici, quia Legis vim habent; quod non inconcinnè dicitur. Examinantibus verò materiam, circa quam Legislatores occupatur, condendo Legem, apparet eam merè civilem esse, unde resultant ejusmodi Leges, quæ ex Voluntario Jure, h. e. Civili, & partim Gentium, nascuntur. Hæ de talibus constituuntur negotiis, quorum natura indifferens est, h. e. neque justa neque injusta; post Legem verò ad Reip. commodum latam, jubendo fiunt justa, vetando injusta. Jam illud fatendum est, quod porrigatur ad omnia voluntaria ea Potestas Legislatoris, ut præcipere possit liberas actiones, ut prohibere, quæ suâ naturâ prohibita non sunt. Imò hîc Majestati libera relinquitur facultas variandi tollendique pro lubitu, quicquid displicuerit. At verò Jus Naturale, quod complectitur suâ naturâ necessaria, manifestam vel turpitudinem vel honestatem adjunctam habentia, non subjicitur humanæ Nomothesiæ. Impresit ipse Deus eam Normam hominum animis, & inspiravit Prudentiam; quâ licet à malis bona discernere, quâ jubemur quoque, hæc facere, illa omittere. Non expectatur itaque in talibus Majestatis Jussus & Dispositio. Negari quidem illud non debet, Naturalia Præcepta in Legibus Civitatis alicujus occurrere; verùm hæc confirmativè & approbativè, non effectivè sanciantur. Unde Legis Naturalis Præceptum à Præcepto Observationis, quod confundit noster etiam Hobbesius, benè discernendum est. Princeps

non

non condit primus Legem de non occidendo, de non committendo adulterio; sed jam conditam à Deo, & omnium cordibus innatam observare jubet; idque jussum non ad placitum propriæ voluntatis proponit, sed tenetur promulgare, & ipse quoque huic Juri subesse. Quod non est, ut absque ratione dictum putet Hobbesius, qui id meminerit, Principem Dei Vicarium non habere potestatem majorem Principali. Concredidit equidem Principi summam Potestatem Deus, eâ tamen Lege, ut retineret simul ipse eandem, & ne quid ille contra Autorem suum ejusque Leges perpetuò valituras auderet, quin ipse iis Legibus subiectus esset. Hinc patet, Juris Naturalis edicta, qualia sunt, quæ honestatem aut turpitudinem includunt, nullo modo posse mutari, multò magis abrogari per Imperantem; quin potius, quoties inhonestum vel injustum quid mandatur; contra Naturalem Legem, quæ à Dei solius, supremi, nempe Magistratûs, Voluntate dependet, insurgit Princeps. At illud jure non potest. Quod autem jure non potest, id planè non posse intelligitur.

§. 10. Equidem, sit qui existimet, id Hobbes obicem ponere non posse; ille enim fatetur: Quod Lege Divinâ prohibetur, Lege Civili permitti non potest, nec quod Lege Divinâ imperatur, prohiberi potest Lege Civili. (e) Sed vellem, melius sententiam suam declarasset, quid tandem sit, quod sub Divinæ Legis nomine intelligit. Aut enim, lædere alterum innoxium, quod Principi hinc inde concedit, non est prohibitionis Divinæ, aut Princeps secundum Hobbesium utique potest contra Legem Divinam. Quod si verò de Naturalibus Præceptis ipsi sermo est, fateor, non uno loco Hobbesium negare hinc Principi omnem ferè Potestatem; Enimverò, præterquam quod nimium quantum angustis limitibus Naturaliû Legum Rationè includat, imò unâ tandem Lege Jus omne Naturale definiri fatetur; (f) ecquid est, quod alio loco asserit? *Leges Naturæ, quæ in Æquitate, Justitiâ, Gratitude consistunt, & cæteris morum Virtutibus, quæ inde pendunt, non propriè Leges esse, sed Qualitates solum ad Pacem & Obedientiam disponentes, cumq; jam Resp. est instituta actualiter, tum primum incipere esse Leges, quæ prius non erant. Obligant*

(e) de Cive c. 14. §. 3. (f) Leviath. c. 26.

gantur enim, addit, ad earum observationem non aliunde, quam ab ejus placito, cui summa rerum potestas est delata, & proinde, quæ Natura dicuntur, Civiles etiam Leges sunt. (g) Quod certe, si rectè æstimo, quid aliud est, dicere, quàm Principem, qui nullis Legibus Civilibus obligatur, toties inculcante Hobbes, non etiam Naturalium Legum vinculo constringi posse, quo minus his contraire suscipiat?

§. 11. Sed non opus est, ut pro explicandâ hominis sententia tripodem conscendat Pythia; ipsum audivimus asserentem, quod ab habente summam Potestatem nemini fieri possit injuria, quod abnegatio fidei salutaris, si fiat mandante Principe, licita sit; verbo: quod Principis sit statuere de ipsis Legibus Decalogi, definire actiones contra Naturæ & Divina adeò Præcepta commissas. Enimverò, ut taceam, quod solus id doceat, injuriâ non posse affici innocentem, absque omni certè ratione & contra commune Juris Naturalis suffragium id docet. Injuriam quidem ex præcedenti pacto deducit, sed contra ipsius rei Naturam, definitionem molitur. Aliter & melius docent Moralium Interpretes, injuriam opponi Juris observantiæ, & complecti omnia, quæ contra Jus admittuntur. Et cogitur concedere ipse Hobbes, sævitiâ posse lædi subditum, pariter & contumeliâ; (h) quid verò crudelitas, contumelia, excepta à subdito, nisi injuria? Nam quoties actio Moralis est, ad Justitiæ sedem referenda simul est, & ex eo capite examinanda, & reponenda tandem vel in Juris vel in injuriæ classem. Equidem iniquitatem distingvi vult ab injuriâ; sed hæc duo quidem Vocabula sunt quoad sonum diversa, in ipsâ tamen re idem notari, norunt omnes, qui latinè loquuntur. Tandem injuriam esse, quod rectæ rationi repugnat, non quod contra pactum agitur, ipse alibi Hobbes affirmat. (i)

§. 12. Quod deinde ad id attinet, quod dicit: Principi obediendum esse, mandanti negationem fidei; hîc velim in absurdo Dogmate, quod mandatum Dei humano jussui postponit, sibi ipsi ex alio loco respondeat Hobbes: *Imperantium omnium*, inquit,

(g) *Lev. c. 13. Conf. m. de Cive c. 8. §. 7.* (h) *de Cive c. 8. §. 7.*

(i) *de Cive c. 3. §. 1.*

*Imperator est Deus, & illi à Civibus præstanda est Obedientia, quicquid in contrarium jubet Rex æternus. (l) Ad postremum, in eo maximè fallitur Hobbesius, quod Præcepta Decalogi ad Civiles Leges referre, eademque à Potestate Principis suspendere non veretur. Sanè enim honor Parentibus exhibendus est, licet Civili Lege nihil adhuc sit constitutum. Potest forsan Legislator determinare quædam objecta, observanda obedientibus liberis, sed in ipsum Præceptum vis νομοθετικῆ non extenditur, quòd haud liceat Majestati sancire, reverentiam Parentibus debitam negandam esse. Ita homicidium absque scito Principis prohibitum est, sicut & adulterium. Si autem occurrunt Leges de ejusmodi rebus aliquid constituentes, hæ ad observationem spectant, non absolutam & arbitrariam lationem. Tenetur Princeps observare has Leges, tenetur & operam dare, ut observentur à subditis; hinc urget easdem, & repetendo inculcat; non tamen pro arbitrio, quid sit adulterium & homicidium, definire potest, eò quòd horum descriptiones naturà cognitæ sunt, & judicium de his Principi soli non permittendum. Nunquam concesserim Hobbesio, asserenti: *quid homicidium, quid adulterium, & in universum, quid sit injuria, cognosci ex Lege Civili, b. e. ex mandatis ejus, qui in Civitate cum Summo Imperio est.* (m) Cognoscuntur hæc ex Jure Naturali, quo prohibentur. Prohibitio namque Naturalis Legis, declarationem quoque includit, unde fit, ut inter attributa ejus ponatur etiam evidentiæ, juxta quam perceptis terminis statim assensum præbeat intellectus. Assentiri verò non possumus, nisi ei quod capimus. Frustra esset Legis ingenitæ interdictum, nisi cognosceretur simul objectum prohibitum, nec ulla foret obligatio ejusdem, si cognitio ab Imperante deberet expectari; quia ignota, quatenus talia non obligant. Dum igitur Hobbes ipse concedit, prædicta scelera Legibus Naturæ prohiberi, frustra dicit, ea non naturali, sed civili Lege determinanda esse. Præterquam enim, quod Legis authentica interpretatio ad latorem pertineat, nec concedatur inferiori; exinde satis refutatur ea sententia, quod nihil suâ naturâ honestum aut turpe relinqueretur. Quid*

C

vero

(l) *Leviath. c. 33.* (m) *de Cive c. 6. §. 16.*

vero si aliter negotium, determinet Civilis Lex, quàm ejus in-
doles requirit? si Nero aut aliquis Caligula hominis innoxii ca-
dem neget esse homicidium? sic tandem omnia scelera permit-
tuntur, modò aliis nominibus insigniantur à Republicâ,

§. 13. Sed hæc illatio non est absurda Hobbio, qui Actio-
num Moralium bonitatem ad normam sententiæ Imperatricis e-
xigit. *Ante enim Imperia putat, justum & injustum non existere,*
ut quorum natura ad mandatum sit relativa; &c. quin Reges
quæ imperant, justa facere imperando, quæ vetant, vetando injusta.
Concedimus assertum de justis merè civilibus, sed de moralibus &
naturaliter justis id velle affirmare nobis omninò absurdum vide-
tur, & infinitis contradictionibus ab ipso Hobbio refutatum, quo
fatente, Leges Naturales in Statu Naturæ extra Imperium obti-
nent, & æterna ac immutabiles sunt; quod illa vetant, id nun-
quàm licitum esse potest, quod jubent, nunquam illicitum. (n) Si
verò datur Lex, cujus æterna veritas est, si datur dictamen rectæ ra-
tionis extra ordinem constituti Imperii civilis, justum utiqve dabi-
tur. Nam ubi Lex adest, ibi determinatur Justitiæ modus. Non
ergò justum & injustum tum demum cæperunt, quum introducta
sunt Imperia Civilia. Imò, si æterna est Autoritas Legis Natura-
lis; erronea sunt illa omnia effata, quæ Imperanti permittunt ju-
dicandi de honesto & turpi facultatem. Si mutari nequeunt Le-
gis ingenitæ scita, non dependebit dijudicatio à merâ voluntate
Principis.

§. 14. Sed quoniam Hobbes hanc sententiam læsæ Maje-
statis crimine insimulat, atque inter seditionis Principia reponit,
negare velle, quod Regum tantum sit discernere inter bonum & ma-
malum; quin, opinionem eorum, qui docent peccare subditos, quo-
ties mandata Principum suorum, quæ sibi injusta videntur esse, ex-
sequuntur, erroneam esse putat, & inter eas numerandam, quæ Obe-
dientiæ Civili adversantur. Hoc autem ut non sine ratione asse-
ruisse videatur, ex eo Principio deducit; quod subditus non possit
judicare de rei bonitate & malitia; (o) (quamvis & hîc multum si-
bi vicissim contrarij sit.) (p) itaq; videndum nobis est, sed paucis
admo-
(n) c. 3. §. 29. (o) Conf. loca supra cit. & §. 2. c. 6. (p)
Conf. c. 6. §. 13.

admodum, de cognitione rei licitæ illicitæve; quo modo nempe subditus dignoscere possit bonitatem aut iniquitatem actionis præceptæ, & utrum omninò habeat illam judicandi facultatem. Sunt, qui omnia superiorum jussa examinari ab executoribus volunt. (q) Cæterùm quia id affirmare habemus, turbulentissimas confusiones afflicturas esse Remp. in quâ omnium præceptorum aut Legum ratio exponenda sit plebi, quæ facilè honestissima quælibet ad turpitudinem interpretari potest, & denegare debitam superioribus obedientiam; ideo judicium omnium rerum haud permittimus multitudini. Nec tamen ex alterâ parte nullum arbitrium parenti cætui dandum est. Distingvenda præcepta sunt, & mere civilia separanda à moralibus, & iis quæ sunt juris naturalis. In actionibus civilibus, quia jure absoluto imperare Princeps potest, atque una voluntas præcipientis Regula actionis est, nescio an non placere nobis Lesii sententia debeat, qui inter conditiones Obedientiæ *cacitatem numerat, non solum ad imperfectiones & vitia superiorum, sed & ad rationes præcepti scrutandas, ubi satis sit præcipi vel proponi ab eo, qui locum Dei tenet, nec constat per se esse illicitum.* (r) Quorsum non etiã malè præter Basiliũ, laudat Gregorium ita differentē: *Vera Obedientia nec Prepositorũ intentionẽ discutit, nec præcepta discernit, quia qui omne vitæ suæ Judiciũ majori subdidit, in hoc solo gaudet, si, quod sibi præcipitur, operatur, nescit enim judicare, quisquis perfectè didicerit obedire.* (s) Adde autẽ & illud, quod, quoniã populo in Reip. negotiis ut plurimum passivè se habet, aut si concurrat in agendo, instrumenti vices subit, cujus non est, causæ principalis finem rimari, ideo nec facilè cognoscere possit de ipsâ naturâ rei, quæ agitur, cum intentionem primarii agentis ignoret. Ut taceã denique, quod è Reipublicæ commodo quàm maximè sit, non omnium præceptorum evulgare rationes. Sæpe negotium celeritate perficiendum est, quod omnem efficaciam amitteret cum amissâ occasione; quæ non rarò evolare ante, quàm edocta esset de ratione & congruentiã cum sanã mente multitudo. Non

C 2

er-

(q) Conf. Grotius L. 2. c. 26. §. 4. (r) L. 2. de Justit. & Jur. c. 46. dub. 4. (s) L. 2. c. 4. in 1. Reg.

ergò, quod Hobbio facile concedimus, populo relinqvendæ sunt in rebus civilibus judicandi statuendiqve partes. Sed his Civilibus non licet annumerare sanctiones morales, & naturales, in quibus honestas aut turpitude evidenter se ingerit oculis; Hic utiqve subditus separat ab illicitis concessa, à justis iniqua; quod ideò accidit, quia judicandi Principia connata habet; neque verò credibile fit, discrimen honestorum atqve turpium frustra inesse Naturam; nec ullius usûs esse omnem illam judicandi à Natura datam potentiam; quod foret verò, si nullum unquam subsequi deberet Judicium de objectis necessariis, adeoque facultas illa naturalis non posset in actum deduci; Id quod aliàs facili negotio peragitur, dum proluxa deliberatio aut subtilis & anceps disputatio haud requiritur; spontè enim suâ honestas apparet, & omittendorum turpitude patescit. Quid verò tum faciendum subdito sit, ubi de re ab Imperante præcepta dubius fluctuat subditi animus; quales sæpe occurrunt actiones, de quarum bonitate non semper judicare possumus ex illis communibus Naturalis Juris Principiis, sed educendæ sunt Conclusiones ad definiendam actionem; in eo major utiqve residet difficultas; quam nunc dirimere nostrarum partium non est, sed ad eos pertinet, qui ex instituto de subditorum Officiis atqve debitâ superioribus Obedientiâ disquirunt. Conf. tamen potest Cicero, (t) & ex Moralists Franciscus de Oviedo, (u) Paulus Laymannus, (x) Ferdin. de Castro, (y) Lesius; (z) Adde etiam H. Grotium, (a) ejusque Commentatores, (b) & alios complures. Sed tempus est, ut receptui canamus.

§. 15. Illi non etiam penitus nobis negligendi sunt, qui prudentiorem esse maluit, quam justis atqve æqui amantem Principem. Transeat Hetruriæ Doctor; Lipsio succensere supra debui. Neque est, quod absque ratione egisse videar; *maculam enim,*

(cum
 (t) 1. de Offic. (u) Tr. 5. Cont. 3. & 4. (x) Theol. Mor. L. 1. T. 1. c. 5. (y) Oper. Mor. Part. 1. Disp. 2. Punct. 6. (z) L. 2. c. 41. dub. 9. de Just. & Jur. (a) L. 2. c. 26, §. 4. de J. B. & P. (b) ad l. c.

(cum Bœclero loquor (e)) *gravisissimi operis non levem ducō, confusa cum artibus licitis flagitia Dominationis & scelera, quæ aliquando admittit, aliquando svadet, aliquando commendat.* Specimina rei darem, sed quid opus est, post Bœclerum actum agere? Palmarium locum referam, qui, quid Lipsio animi fuerit, facile aperiet. *Fraus universè mihi est, inquit, argutum consilium à virtute aut legibus devium, Regis Regniq; bono. Ea triplex: levis, media, magna. Illam appello, quæ haut longè à virtute abit, malitiæ rore leviter adpersa; in quo genere mihi est diffidentia & dissimulatio. Mediam, quæ ab eadem virtute flectit longius, & ad vitii consinia venit; in quâ pono conciliationem & deceptionem. Tertiam, quæ non à virtute solum, sed legibus etiam recedit, malitiæ jam robustæ & perfectæ, uti sunt perfidia & injustitia. Illam svadeo, hanc tolero, istam damno.* (d) Quæ verba cum repeto, id ingenuè tamen fateri necessum est, quod credamus, meliora aliquando sapuisse Virum aliàs in Politicis rebus egregie doctum; *In Monitis enim Politicis, cum hæsitantem Conscientiam ex vero magis confirmasset, fucum omnem & fraudem dissvadet; (e) & à Theodoro Coornhertio accusatus Machiavellismi, quo ad fraudes, homicidia, perjuria Principibus præiret, respondet: (f) Testor Deum & homines, post calumniam natam turpiore & apertiore calumniâ neminem petitum. Ego illa probo aut præeo? Quin disertis clarisq; verbis damno, detestor, repudio; nec nisi ut damnarem, unquam illa scripsi.* Sed quid de Naudæo dicam? reliquos enim nunc tacere liceat. Ille inane ratus, Prudentiam aliquam mixtam, quæ Lipsio placuerat, comminisci, ad genuinam Prudentiam, quàm Principi svadet, ea refert, quæ suâ naturâ manifestè mala sunt, & non sine gravi crimine committuntur. Perfidiam & Injustitiam quis sanæ mentis non damnet, atrocissima nempe scelera, quibus & Deo illuditur, & humana interturbatur Societas? At Naudæus hæc ad ordinariam pertinere Prudentiam judicat; Politicos erroris accusat, quod in definiendis arcanis Reip. illi asserant, Arcana hujuscemodi

C 3

(c) *Dissert. de Polit. Lips. p. 415.* (d) *Polit. L. 4. c. 14. S. 2. sqq.* (e) *L. 1. c. 7.* (f) *in L. de unâ Relig. p. 43.*

neque Jus commune transgredi, neque fraudis & iniustitiæ suspicionem movere. Quin ipse veram Arcanorum Statûs naturam & rationem aliter capiendam, nec tam angustis includendam finibus arbitratur. Hinc est, quod Nuptias Parisinas pro exemplo habet Prudentiæ, quæ Principem maximè deceat; quod Lutherum non eadem ratione, ac Joh. Hussum è medio sublatum, maximè conqueritur.

§. 16. Ego verò non hæc ex Prudentiæ lege, sed calliditatis & Vafritiei Principibus svaderi posse autumaverim. Prudentiam in genere definire solent Philosophi, quod habitus sit agendi cum rectâ ratione. Quod si verum est, Principium dirigens Prudentiam quid erit nisi Ratio? Rationem autem interpretor; rectum & verum Judicium (loquor enim de sanâ ratione) de rebus ex Naturalibus Principiis, & Lumine ac Lege Naturæ depromptum. Lex autem Naturæ ipsa Lex Dei est, aut potiùs Legis illius æternæ & Divinæ radius ad vitam regendam nobis relictus, quo discernimus, quid naturâ suâ bonum & faciendum, vel malum & fugiendum sit. Non potest ergò recta Ratio eorum aliquid admittere, quæ cum Divinâ Lege non conveniunt. Si hoc, vel nova nobis fingenda Prudentiæ ratio est, vel à Prudentiâ exulare debet omnis decipiendi nocendiqve conatus.

§. 17. Sed forsân hæc non placent iis, quibus ex scholâ petita omnia sordere solent: *Civilis Disciplina non esse idoneos auditores, qui in scholâ & umbrâ versantur*, præeunte si credere fas est, Aristotele, fateri Lipsius necessum habuit. (g) Quid ergo sit Magister nobis ipse Lipsius; atque ille *Prudentiam*, quam *Politica* appellare solemus, *intellectum & dilectum rerum, quæ publicè privatimq; fugienda aut appetenda sunt*, definiat; (h) an fidem ei negare poterimus, *delectum rerum ita explicanti, quod eadem Prudentia honesta à deterioribus recto judicio discernat?* (i) Perfidiam verò & cum fraude conjunctam calliditatem nemo la-nus inter honesta retulerit. Hæc ergò à Prudentiâ ab ipso Lipsio descriptâ longissimè recedunt.

§. 18. Sed ita fortè æstimas; non vulgarem, sed *mixtam esse*

(g) L. 4. c. 13. §. 21. (h) L. 1. c. 7. §. 5. (i) *ibid.*

esse Prudentiam, quæ velit Principem, alto quidem splendidoq; In-
 genio, sed tamen eruditum utilia honestis miscere; (l) Unde avum
 & homines ignorent, qui fas non putant, Rationem bono consilio à
 Diis immortalibus datam in fraudem malitiamqve converti. (m)
 Aut forsitan extraordinaria placet Naudæi Prudentia, quæ circa
 arcana statûs occupatur, qualia ipsi sunt transgressiones Juris
 communis propter salutem publicam, arcanis & secretissimis consiliis
 agitata, & ab executione omnibus inopinatâ incipientes &c. (n)
 Enimverò, si ita res habet cum Prudentiâ, jam mirari non su-
 beat, si virtutem ejusqve oppositum vitium uno eodemqve con-
 ceptu contineri posse dixerò. Nihil est amplius, quod dicas,
 virtutis finem semper bonum esse, & quas ad propositum tenen-
 dum vias eligit, eas cum rectitudine & honestate consentire.
 Namque hæc Prudentia vel finem malum eligit, vel ad finem
 bonum viis malis pervenire nititur. Falleris Macrobi, quod cre-
 dis, Politici Prudentiam esse ad rationis normam, quæ cogitat, quæq;
 agit, universa dirigere, ac nihil præter rectum velle & facere, hu-
 manisq; actibus tanquam Divinis arbitris providere. (o) Neque
 satis prudenter ex horum hominum placitis Virtutem discernere
 à vitio intellexisti Cicero, cum ais: Quod qui parum perspiciunt,
 (id quod honestum ab utili separantes) hi sæpe versutos homines &
 callidos admirantes, eorum malitiam sapientiam judicant, quorum
 error eripiendus est, omnisq; opinio ad eam spem traducenda, ut
 honestis consiliis justisq; factis, non fraude & malitia se intelli-
 gant ea, quæ velint, consequi posse. (p)

§. 19. Itane verò, dices, omnia tandem intima & recondita
 consilia, atqve ultra vulgi ingenium porrectas regnandi regendi-
 quæ populum rationes, damnabimus, quæ faciunt tum stabiliendæ
 Reip. tum saluti eorum, qui dominantur atqve parent, conservan-
 dæ? Absit verò id asserere; Exulent modò Dominationis, quæ
 Tacito dicuntur, flagitia aut scelera regnandi, [q] ego hic faci-
 le

(l) Lips. L. 4. c. 13. §. 11. ex Tacit. Agric. 8, 1. (m) Lips. L.
 c. §. 2. ex Cicer. de Nat. Deor. c. 31. (n) Conf. de eo Scriptum sub
 tit. Polit. Bedencken. über die Staatsreiche (o) L. in Somn. Scip.
 c. 8. (p) L. 2. Off. §. 10. (q) Tacit. L. 14. Annal. c. 11.

le assurgam Lipsio, quod Jus atque fas sit interdum in turbido hoc
 rerum humanarum pelago obliquare sinus; & si rectâ portum te-
 nere nequeas, id ipsum mutatâ velificatione assequi, præeunte Ci-
 cerone. (r) Quin in eo quàm maximè falli haud paucos arbitror,
 quod in rebus, quæ non habent naturalē aliquâ aut moralem ad ho-
 nestatem vel turpitudinē determinationē, distingvere inter eorum
 actiones nesciunt, qui imperant atque parent, unde fit, ut pro illicitis
 sæpe habeantur, quæ observari ab Imperantibus diligentis prudentiæ
 est. Eleganter Tullius; (nisi fortè aliâ honestatis rationē insinuare
 voluit.) *Videntur quædam inhonestæ, inquit, quæ inhonestæ non sunt,*
Multæ, quæ naturâ honestæ videntur esse, temporibus fiunt non hone-
stæ; sæpe tempore fit, ut, quod plerumq; turpe haberi soleat, inve-
niatur non esse turpe. (s) Sunt certè, qui putant, non esse liberalis
 animi, consilia quædam occultare; ego verò ipsummet Deum non
 nisi sensim Arcana sua Decreta, quæ necessaria ad hominum salutē
 tem erant, Orbi sapienter patefecisse, arbitrari debeo. Omnia
 sine discrimine omnibus proderent, non liberalitas fuerit, sed quæ-
 dam prodigalitas; quoniam & inutile id esset, cum non ab omni-
 bus omnia capiantur, & summè noxium, ut nunc quidem est hu-
 manum ingenium. Pari errore inculaveris omnem dissimulatio-
 nem, quippe quæ ex Societate humanâ planè iisdem de causis tolli
 nequit. Quod usque adeo liquet, ut Augustino rigido veritatis
 exactori, eo ipso loco, quo mendacium omne damnavit, tale di-
 ctum expressum sit: *Licet Veritatem occultare prudenter sub ali-*
quâ dissimulatione (t) Absit verò dissimulatio, quâ datâ fides fal-
 litur, aut quæ in universum cum iniquitate conjuncta est, non ma-
 lè jam monuerit Epicharmes: *ἡ ἀφ᾽ ἑσῆς καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, τὰυτὰ*
ὑστέρησεν τῶν φρενῶν. Sic Leges quoque Civitatis non observare,
 quin & mutare has frequenter, & pro aliis abrogatis novas insti-
 tuere, videtur quandoq; non sine civilium rerum turbatione posse
 fieri. At si ita exigat usus publicus, quo uno fere constat Legum
 Civilium Justitia, quidni istiusmodi mutatio deceat prudentem
 Principem? Nemo quidem temerariam & facilem quamque Le-
 gum

(r) *ad Lentulum L. 1. Epist. fam. Ep. 9.* (s) *L. 3. de Offic.*
 (t) *L. contra Mendac. c. 10.*

Legum variationem laudaverit, sed eam tamen culpae velle, quam exigit Lex suprema Civitatis, ingenii fuerit rem politicam parum intelligentis. Stultum verò sit, Remp. ad Leges semper componere, & non potius Leges ad Rem publicam. Est autem hæc non unius semper vultus, sed mobilis huc illuc, ut humanæ res omnes: Præclarè Cicero: Stare omnes debemus, tanquam in Orbe aliquo Reipublicæ, qui quoniam versatur, eam deligere partem, ad quam nos illius utilitas salusque converterit. (u) Usque adeo hæc & alia, quæ sæpe damnantur in Principe, in benignum sensum trahi faciunt illud Jasonis: ὡς ἀναγκᾶν ἀδικεῖν τὰ μικρὰ τῆς βυλομένης τὰ μεγάλα δικαιπραγεῖν; ut & illud Taciti: (*) Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos utilitate publica rependitur.

§. 20. Quod cum dico, nolim tamen quisquam sibi persuadeat, me velle aliquid detractum Imperio Virtutis, quod forsitan à Prudentiæ arbitrio Leges sibi præscribi, & limites definiti perpetuò requirant. Imò verò placet, quod eleganter & ex vero ipse Lipsius, cum Vitam Civilem definivisset: *Huic, inquit, duos Rectores tribuo, Prudentiam & Virtutem, illam ex plurium mente, sed & hanc ex meâ, qui Civem verè bonum nullum arbitror, nisi & Virum. Sine Virtute calliditas ea sit & malitia, & quidlibet potius quàm Prudentia; cuius clavus etsi propriè Vitam Civilem dirigit, non tamen sine usu & auxilio illius Magnetis.* (x) Quod quàm ex tripode dictum sit, prolixè demonstrandum mihi sumerem, neque id præter instituti rationem, nisi Th. Bozius, (y) & Petrus Ribadeneira (z) laborem nobis omnem præoccupassent. Quibus Viris ut maximè sua laus deneganda omninò non est, cum egregium Opus aggressi, Machiavellistica Consilia intervertere conati fuerint; id tamen vix permittere habeo, quod ad præsens argumentum spectat summoperè; quod illi omnes Principatus solis bonis artibus haberi posse & habendos esse persuasi fuerunt; leviùs licet aberrantes, atque ipse Florentinus Doctor,

D

qui

(u) Orat. pro Planc. (*) 14. Ann. 44. (x) L. 1. Polit. c. 1, §. 4. & 5. (y) Libris de Imperio Virtutis. (z) Opere de Principe Christiano.

qui omnem Principem, si salvus esse velit, debere etiam non bonum esse arbitratur. (a) Sanè enim, quemadmodum fatendum est, non bonis duntaxat, sed malis etiam artibus Imperia atque Principatus comparari; quin quædam Imperia non aliter quam per scelera aut inhonestas artes parari potuisse; ita & illud non inficias iverint cordatiore, quod iusta atque iniusta possint interdum ad Imperiorum conservationem facere; imò, quod multa Imperia, sed iniquè parata, per solas bonas artes conservari facile non possint. Ubi verò illud non negligere debeo, quod verum sit; solis tamen artibus malis nullum Imperium, quamvis etiam scelere paratum, servari; (quod nescio annon tandem Machiavello quoque in mentem venerit; (b)) quod & Imperia, quæ per scelera cœperunt, aut inhonestis artibus studentes suas tueri, rarò diuturna sint, quin potius inhonestas illas artes plerumque vel causam vel occasionem ruinæ dedisse, non paucis hæcenus constiterit exemplorum tristium documentis. Ad postremum id fatendum est, Imperia iustè parata, ne iis quidem exceptis, quæ utilitatem dominantium primariò spectant, non indigere ad sui conservationem inhonestis consiliis, nisi forsitan id omne, quod naturalis Juris aut ipsius Dei concessione & ordinatione est acquisitum, sine ejus læsione servari, cunctaque adeò Imperia sine crimine administrari non posse, satis non dicam improvidè, sed impiè etiam asseveraveris; quo admissio omne tandem Imperium non posset non aut prohibitum Supremo Imperanti, aut exosum omninò esse.

§. 19. Quod ipsum si penitiùs in animum demitterent, qui scelerum Principis impunitatem Prudentiæ, quæ necessitati pareat, adscribunt, graviter adeo hallucinati non fuissent. Neque enim jam est, quod nobis ogganniant, non posse non fieri, quin Principi in eo quandoque statu versandum sit, ubi rationes anxie temporum deflectere nonnihil à communi Regulâ jubeant, imò, quod Lipsius affert: *Necessitatem, magnum imbecillitatis humanae patrocinium, omnem Legem frangere.* (c) Ego verò

nec
(a) de Principe c. 15. (b) in primis. c. 8. L. cit. (c) L. 4.
Pol. c. 14. n. 91. ex Senec. Declam. L. 9. decl. 4.

nec urgente necessitate crediderim, malis pro obtinendo fine
 quocunque adminiculis uti satis tuto posse Principem, cum nec
 in tali statu ista naturam mali deponant; quale verò eligere velle,
 Imperantibus suadendum non est, nisi humanæ potius quam di-
 vine directioni salutem Regni credere, malo utique instituto
 præsumas. Id quidē fateor, quod scite nervosissimus Saverda:
*In eo totam ferè consistere Politicam, ut rectè discernere quis norit
 tempora, & eis uti, interdum enim citius in portum tempestas de-
 vebit, quam malacia. Fruantur, inquit Mazarinius, Pace Maje-
 states vestra, quam Præsentiâ meâ turbo: cedant necessitati, quæ
 frangit omnem Legem. Mille Mazarini pretio pacis unius hora,
 & pretio vel momenti tranquillitatis Regni vestri, indigni, imò in-
 dignissimi: (d)* Enimverò id non eò interpretari licet, quasi
 temporum necessitates excusandis delictis Principum possint
 sufficere, sed quod cedendum prudenti Principi ingravescenti-
 bus malis sit, si evitari non possunt, imitando nautas, qui tem-
 pestati resistere non valentes, cedunt fluctibus, demittunt vela,
 & patienter se ab undis jactari ferunt, circumspicientes interea,
 ut sinum aliquem reperiant, in quo lateant; aut si hujusmodi
 receptaculum invenire non datur, variis & flexuosis utuntur
 cursibus, ut ad ventorum flatus sese accommodantes, super flu-
 ctibus eleventur, seque in aliud tempus conservent. Tandem
 concedam Principibus atque largiar, ut utilitati Reip. & suo e-
 tiam ipsius commodo velificari instituant; scio enim & intel-
 ligo, quod usu Reip. metienda sint civilium actuum momen-
 ta; verùm si sub hoc mangonio Machiavellicæ Rationi Statûs,
 quam egregiè depingit Satyricus nostri Seculi Michael Mosche-
 rosch (qui sub nomine Philandri à Sittenvald latitare cupiebat)
 tantùm inservire statuerint; ego illud asseverare non dubito, ni-
 verè conducere statui alicui justo, quod non etiam honestum sit.
 Multa nb. imponunt specie utilitatis, quæ utilia non sunt, &
 paulò post majore damno læsam ad breve tempus honestatem
 quasi vindicant. Quod aliàs est probatu facillimum, maximè,
 cum

(d) *In Orat. ad Regem & Reginam, quam refert Hier. Im
 Hoff. Disc. Pol XIII.*

cum jam tum à viris doctis ostensum sit, in universum nihil in vitâ omni esse utilius, atque in opinione esse virtutis. Hanc autem nemo temere assequitur, nisi is sit, qualis haberi velit; de quo eleganter differentem Tullium conferre licet. (e) Imò, si rectè rem æstimamus, momentaneum illud commodum est, & majore malo statim nocet; non dicam de Naturæ humanæ inflictâ labe, aut comitante Divinâ poenâ, sed bonæ famæ saltem detrimento, quâ in omni vitâ etiam Rebuspubl. & Potentissimis Regibus, ad res augendas, imò & firmandas, nihil est utilius; quoniam hæc maximè conciliat animos hominum, & ad usûs nostros adjungit; absque benevolentia verò nih. in vitâ præclarû aut stabile potest effici. Gaudeat igitur deniq; suo sensu Trasymachus, qui Justitiam definire satagebat τὸ κρείττονι σύμφορον, ipsam autem Virtutem generosæ stultitiæ titulo deridebat; (f) Pronunciet Euphemus Atheniensium Legatus: *Viro Principi & Urbi Imperium tenenti nihil inconueniens esse, dum utile, nihil amicum, nisi fidum.* (g) Ego Principis & Reip. salutem in Virtutis palladio repositam cum cordatioribus merito æstimavero. Sed abrumpendum est; quæ de eodem, quod hæctenus tractavimus, argumento, ad speciales casûs applicato, prolixè adhuc dici possent, peculiari considerationi cum bono DEO reservamus.

Tantum!

(e) L. 2. de Offic. (f) Plato L. 1. de Legibus. (g) Thucyd. l. 6.



Coll. diss. A. 32, misc. 13